

Mechanizm otwierania i zamykania aparatów szparkowych

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Animacja](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Mechanizm otwierania i zamykania aparatów szparkowych

Aparat szparkowy na liściu pomidora (*Solanum lycopersicum*).
Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Wymiana gazowa oraz utrata wody u roślin zachodzą na drodze transpiracji głównie przez aparaty szparkowe, które u większości gatunków pozostają otwarte w ciągu dnia, a w nocy się zamykają. Mechanizmem zabezpieczającym przed nadmierną utratą wody jest działanie hormonu ABA (kwasu abscysynowego), który powoduje zamykanie aparatów szparkowych niezależnie od światła. Z dalszej części e-materiału dowiesz się, jakie jeszcze czynniki wpływają na otwieranie i zamykanie aparatów szparkowych.

Twoje cele

- Omówisz czynniki wpływające na otwieranie i zamykanie aparatu szparkowego.
- Wyjaśnisz, jak działa mechanizm otwierania i zamykania aparatów szparkowych.

Przeczytaj

Aby zrozumieć poruszane w tym materiale zagadnienia, przypomnij sobie:

budowę i rozmieszczenie aparatów szparkowych.

Mechanizmy otwierania i zamykania aparatów szparkowych

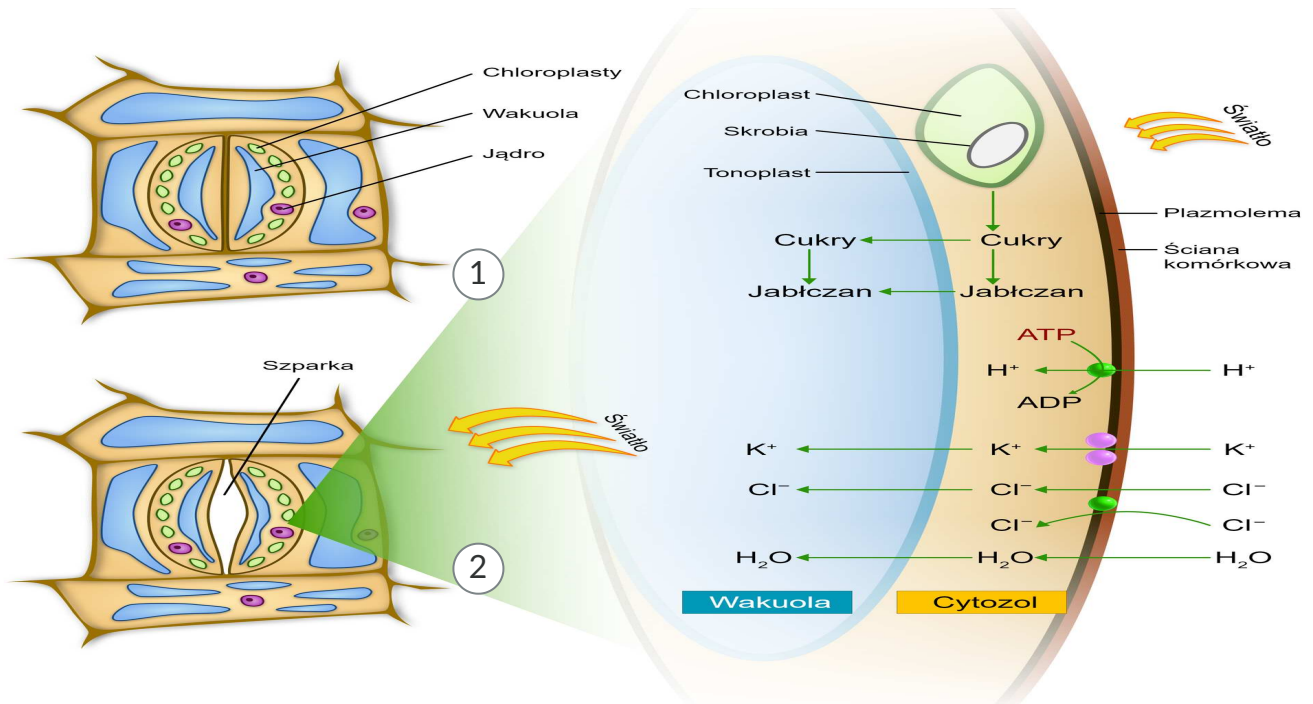
Otwieranie aparatów szparkowych

Ważne!

Otwieranie aparatów szparkowych następuje pod wpływem światła, w sytuacji dobrego zaopatrzenia rośliny w wodę oraz przy niskim stężeniu dwutlenku węgla.

[Aparaty szparkowe](#) otwierają się, gdy zwiększa się [turgor](#) komórek szparkowych. Czynnikiem wyzwalającym wzrost turgoru jest światło, które powoduje otwieranie specyficznych kanałów jonowych zlokalizowanych w błonie komórkowej komórek szparkowych, a w konsekwencji napływ jonów do tych komórek. Wzrost turgoru wynika z pobierania wody przez komórki szparkowe na drodze [osmozy](#): woda przenika z roztworu o wyższym potencjale wody (środowisko zewnętrzne komórek szparkowych) do roztworu o niższym potencjale wody ([sok komórkowy](#) komórek szparkowych). Obniżenie potencjału wody komórek szparkowych spowodowane jest aktywnym transportem z komórek przyszparkowych (lub epidermalnych) jonów K^+ i Cl^- do komórek szparkowych oraz gromadzeniem jonów jabłczanowych powstających na skutek hydrolizy [skrobi asymilacyjnej](#) do glukozy, która następnie jest przekształcana w jabłczan. Wzrost turgoru w komórkach szparkowych wzmaga nacisk na nierównomiernie zgrubiałe ściany tych komórek: zewnętrzne ściany są cieńsze

i dlatego uwypuklają się bardziej niż grube ściany sąsiadujące ze szparką, w związku z czym cała komórka uwypukla się na zewnątrz, a szparka się otwiera.

1

Komórki szparkowe mają niski turgor – szparka jest zamknięta.

2

Komórki szparkowe w stanie turgoru – szparka jest otwarta.

Mechanizm ruchu aparatów szparkowych.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Zamykanie pasywne aparatów szparkowych

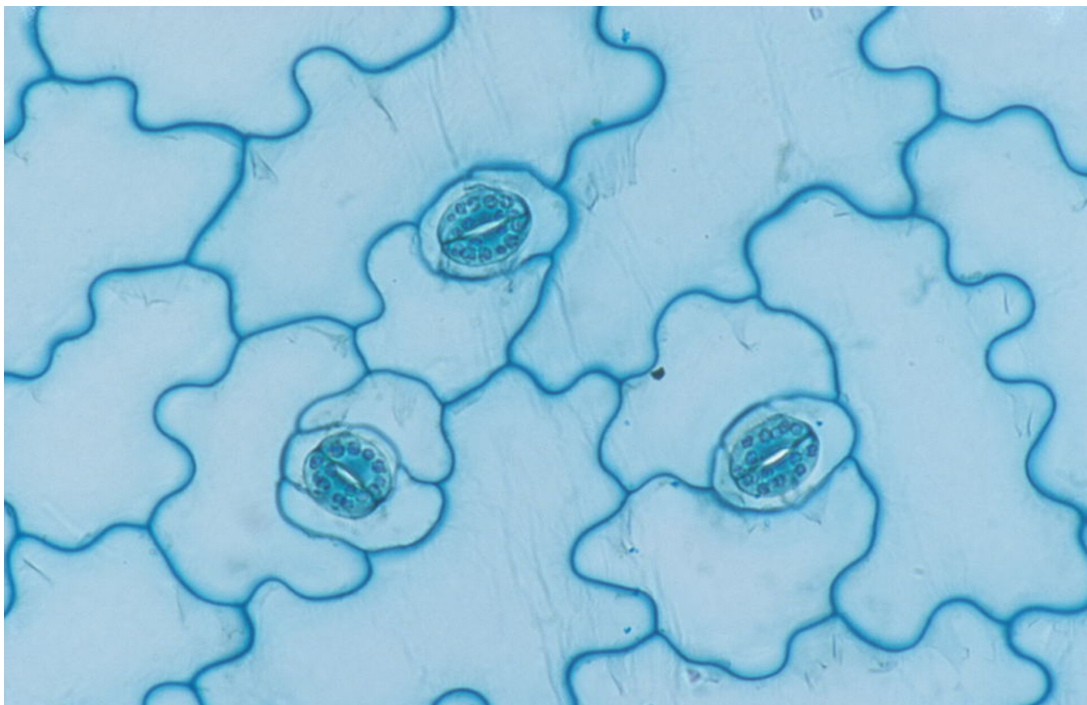
Ważne!

Odwrotne procesy prowadzą do zamknięcia aparatu szparkowego. Zamykanie aparatów szparkowych następuje przy braku światła, w sytuacji niedoboru wody

oraz wskutek zwiększonego stężenia dwutlenku węgla.

W ciemności w następstwie procesów oddechowych komórek szparkowych zwiększa się w nich stężenie dwutlenku węgla. W wyniku procesów karboksylacji tworzą się grupy karboksylowe ($-COOH$), zakwaszające środowisko wewnątrzkomórkowe. Sprzyja to przekształceniu glukozy w nierozpuszczalną w wodzie skrobię, wskutek czego zmniejsza się turgor komórki. Dodatkowo w ciemności jony potasowe, chlorkowe i jabłczanowe opuszczają komórkę szparkową. Prowadzi to do wysokiego potencjału wody w komórkach szparkowych w porównaniu z sąsiednimi komórkami (epidermalnymi lub przyszparkowymi). Woda zaczyna wypływać z komórek szparkowych, tracą one turgor, a szparki się zamykają.

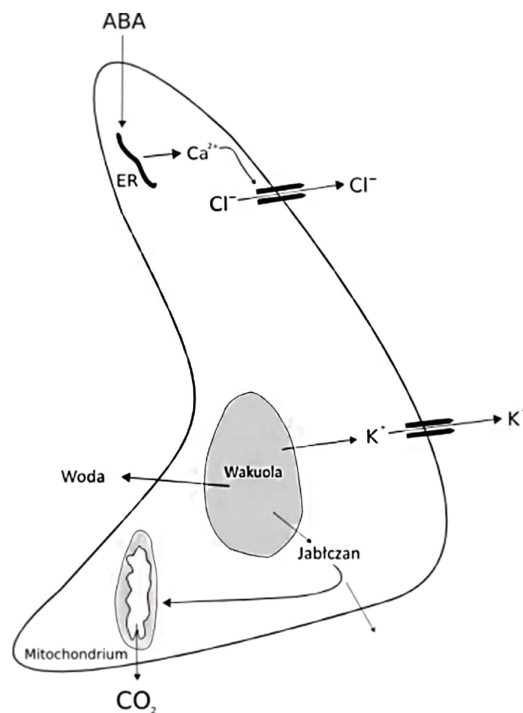
Aparaty szparkowe.

Źródło: John Addis, Flickr, licencja: CC BY-NC-SA 2.0.

Zamykanie aktywne aparatów szparkowych

Zamykanie aparatów szparkowych następuje również pod wpływem innych związków chemicznych, m.in. [kwasy abscysynowego](#) (ABA), którego stężenie we wnętrzu rośliny

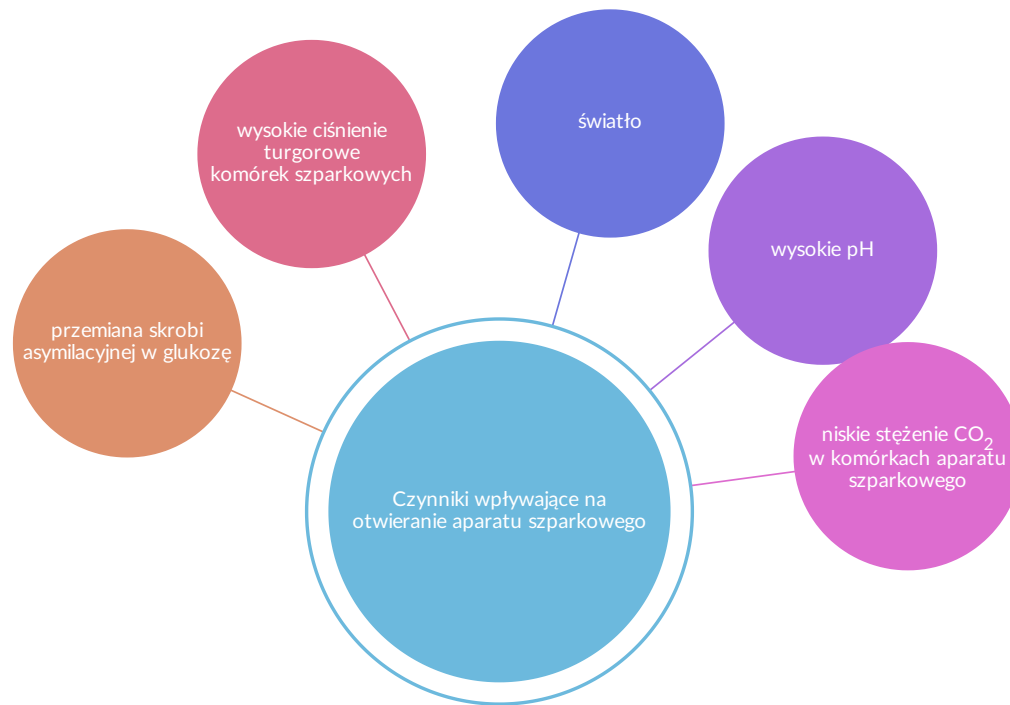
intensywnie wzrasta podczas stresu osmotycznego (deficytu wody), czyli suszy. Kwas abscysynowy powoduje wypływ jonów z komórek szparkowych i w następstwie utratę wody, co prowadzi do zamknięcia aparatu szparkowego.

Schemat ilustrujący mechanizm zamykania aparatów szparkowych na skutek wypływu jonów z komórek szparkowych pod wpływem ABA.

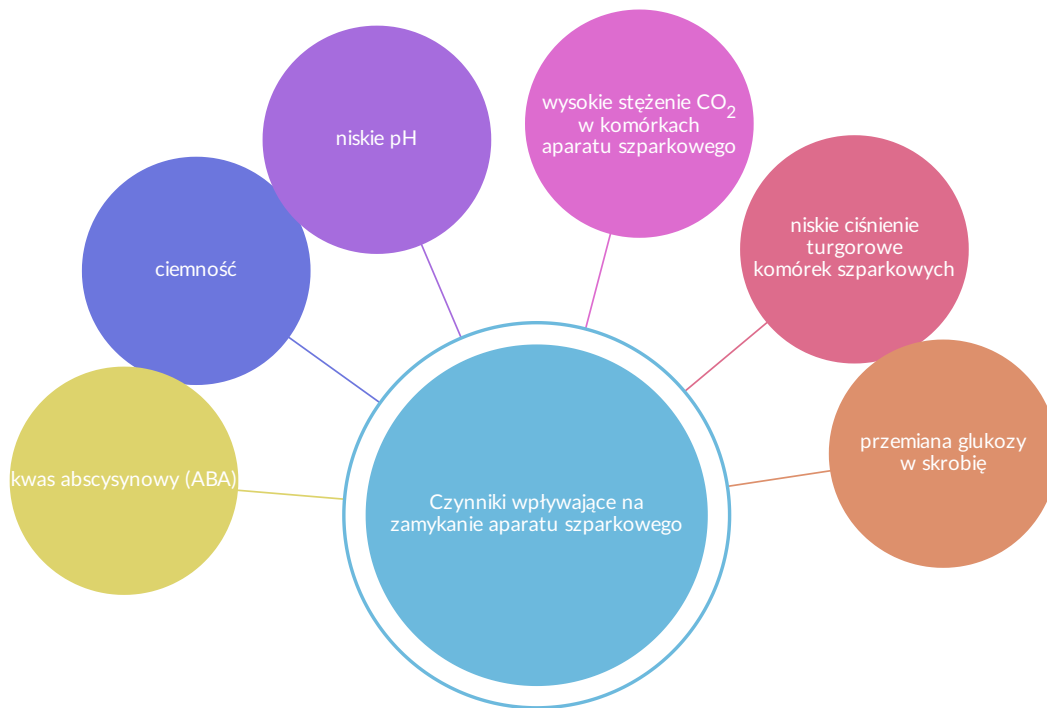
Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Czynniki wpływające na otwieranie aparatu szparkowego

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Czynniki wpływające na zamykanie aparatu szparkowego

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Słownik

aparat szparkowy

wytwór skórki pędu; składa się z dwóch komórek szparkowych, między którymi znajduje się szparka – otwór, przez który zachodzi parowanie wody i wymiana gazowa

kwas abscysynowy (ABA)

hormon roślinny (fitohormon) hamujący wzrost i kiełkowanie, pobudzający opadanie owoców i liści, przyspieszający starzenie się tkanek, a także uczestniczący w regulacji spoczynku i morfogenezy oraz reakcji roślin na odwodnienie

osmoza

samorzutne przenikanie rozpuszczalnika przez półprzepuszczalną błonę z roztworu o mniejszym stężeniu do roztworu o stężeniu większym

skrobia asymilacyjna

gromadzone w ciągu dnia, główne źródło energii dla metabolizmu komórki podczas nocy

sok komórkowy

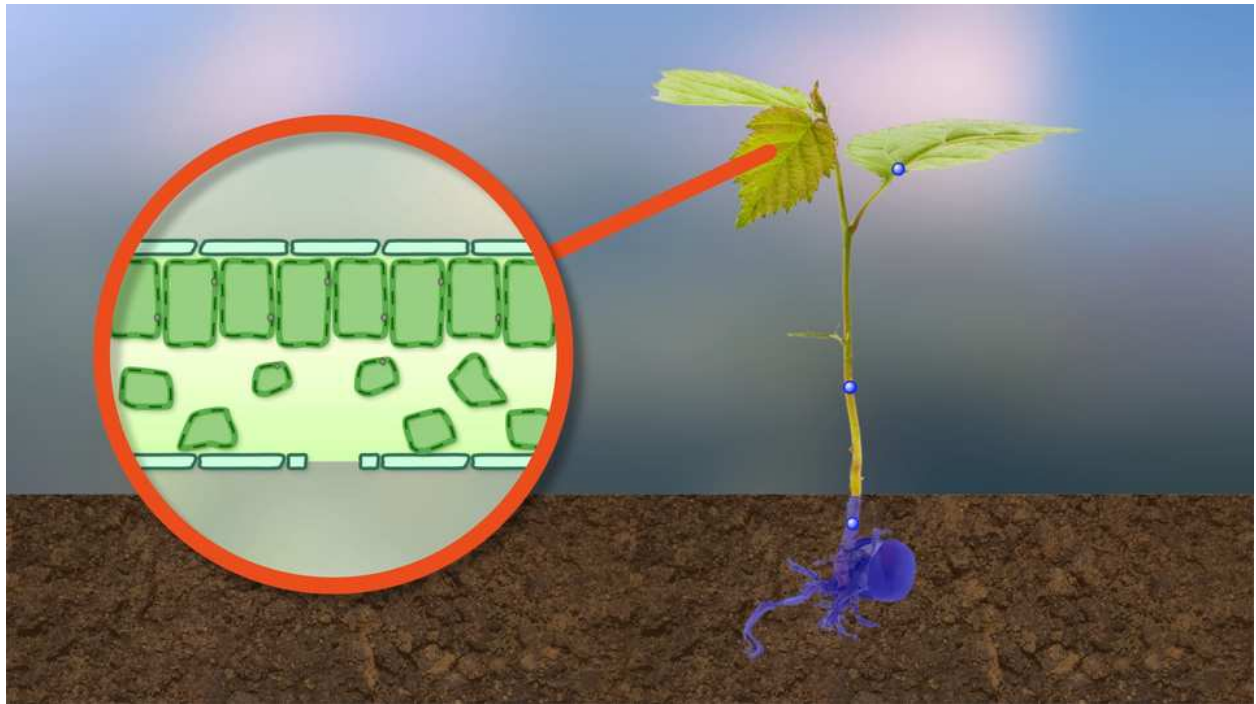
wodny roztwór soli mineralnych i składników organicznych (np. cukrów, aminokwasów, kwasów organicznych, barwników), wypełniający wakuole komórki roślinnej

turgor

stan jędrności żywych komórek lub tkanek roślinnych wynikający z nasycenia ich wodą

Animacja

Film dostępny pod adresem </preview/resource/R10borZQQEYxD>

Czynniki wpływające na otwieranie i zamykanie aparatów szparkowych.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Animacja opisuje czynniki wpływające na otwieranie i zamykanie aparatów szparkowych.

Polecenie 1

Wyjaśnij, od czego zależy otwieranie i zamykanie aparatów szparkowych.

Polecenie 2

Opisz zmiany zachodzące w komórkach szparkowych pod wpływem światła.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Wskaż, który fitohormon roślinny stymuluje zamykanie się aparatów szparkowych.

Auksyna

Giberelina

Cytokinina

Kwas abscysynowy

Ćwiczenie 2

Zaznacz czynniki wpływające na otwieranie się aparatów szparkowych.

Przemiana glukozy w skrobię asymilacyjną

Przemiana skrobi asymilacyjnej w glukozę

Susza

Światło

Niskie stężenie CO₂ w komórkach szparkowych

Wysokie ciśnienie turgorowe komórek szparkowych

Niskie pH

Ćwiczenie 3

Przyporządkuj podane funkcje do odpowiedniego stanu aparatów szparkowych.

Aparaty szparkowe zamknięte

zapobieganie fotooddychaniu

ograniczenie transpiracji

ograniczenie wymiany gazowej

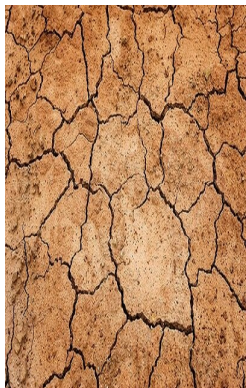
Aparaty szparkowe otwarte

zapobieganie wnikaniu patogenów

Ćwiczenie 4

Zaznacz wszystkie ilustracje, na których przedstawiono czynniki wpływające na zamknięcie aparatów szparkowych.

Źródło: pixabay.com, domena publiczna.

Ćwiczenie 5

Uzupełnij poniższą tabelę podanymi opisami, tak aby prawidłowo charakteryzowała mechanizm otwierania i zamykania aparatów szparkowych.

	Otwieranie aparatów szparkowych	Zamykanie aparatów szparkowych
Jony potasowe	<input type="text"/>	usuwanie z komórek szparkowych
Woda	napływ do komórek szparkowych	<input type="text"/>
Turgor komórek szparkowych	<input type="text"/>	malejący
Glukoza	powstaje z rozkładu skrobi asymilacyjnej	<input type="text"/>

wypływ z komórek szparkowych

napływ do komórek szparkowych

przekształca się w skrobię

rosnący

Ćwiczenie 6

Oceń, czy podane stwierdzenia są prawdziwe czy fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Czynnikiem wyzwalającym wzrost turgoru w komórkach szparkowych jest ciemność.	☐	☐
U niektórych roślin przy komórkach szparkowych znajdują się komórki przyszparkowe, które biorą udział w regulacji otwarcia szparki.	☐	☐
Komórki szparkowe większości roślin dwuliściennych mają nierównomierną grubość ścian komórkowych, co powoduje wyginanie się komórek na zewnątrz i otwieranie szparki.	☐	☐

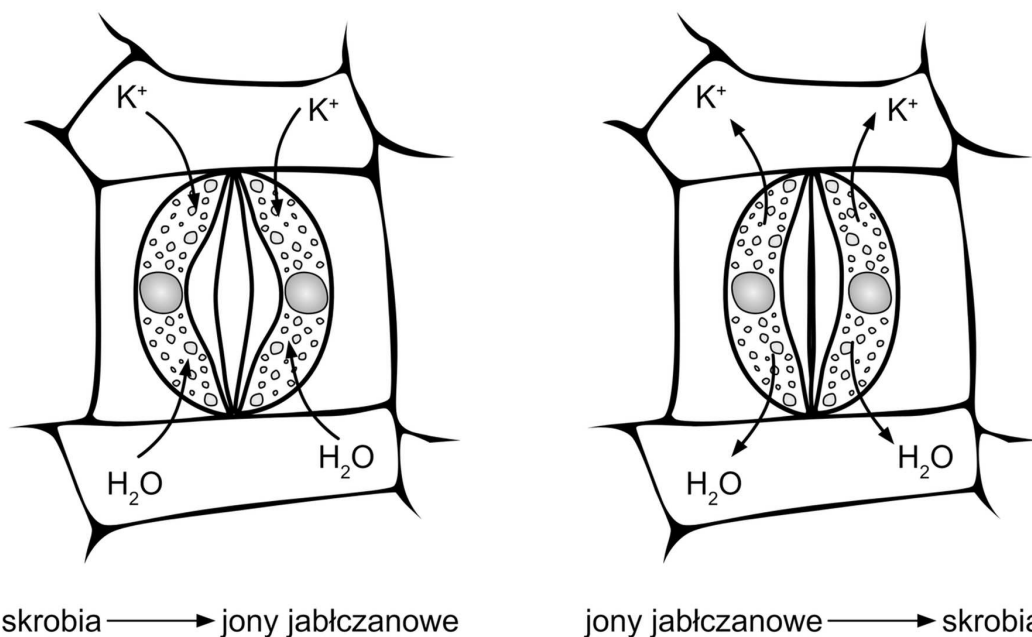

Ćwiczenie 7

Rośliny doniczkowe muszą być regularnie podlewane, aby utrzymać turgor komórek. Wyjaśnij, jaki mechanizm zamykania aparatów szparkowych zostanie uruchomiony, gdy zaniechamy podlewania rośliny doniczkowej.

Ćwiczenie 8

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Jednym z czynników wpływających na stan otwarcia szparek są jony jabłczanowe. Na podstawie powyższego schematu wyjaśnij, jaki wpływ na stan otwarcia aparatów szparkowych ma hydroliza skrobi zachodząca w tych komórkach.

Dla nauczyciela

Autor: Anna Juwan

Przedmiot: Biologia

Temat: Mechanizm otwierania i zamykania aparatów szparkowych

Grupa docelowa: uczniowie III etapu edukacyjnego – kształcenie w zakresie rozszerzonym

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

IX. Różnorodność roślin.

3. Gospodarka wodna i odżywianie mineralne roślin. Uczeń:

3) wykazuje związek zmian potencjału osmotycznego i potencjału wody z otwieraniem i zamykaniem szparek; planuje i przeprowadza doświadczenie porównujące zagęszczenie (mniejsze, większe) i rozmieszczenie (górną, dolną stronę blaszki liściowej) aparatów szparkowych u roślin różnych siedlisk;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii.

Cele operacyjne (językiem ucznia):

- Omówisz czynniki wpływające na otwieranie i zamykanie aparatu szparkowego.
- Wyjaśnisz, jak działa mechanizm otwierania i zamykania aparatów szparkowych.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- z użyciem komputera;
- ćwiczenia interaktywne;
- analiza animacji;
- mapa myśli;
- gra dydaktyczna.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał: „Mechanizm otwierania i zamykania aparatów szparkowych”. Prosi uczniów o zapoznanie się z treściami zawartymi w sekcjach „Przeczytaj” i „Animacja” oraz wykonanie ćwiczenia nr 3 (w którym mają za zadanie przyporządkować podane stwierdzenia do odpowiedniego stanu aparatów szparkowych) z sekcji „Sprawdź się”.

Przebieg lekcji

Faza wstępna:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy temat lekcji oraz cele zajęć, omawiając lub ustalając razem z uczniami kryteria sukcesu.
2. **Wprowadzenie do tematu.** Nauczyciel wyjaśnia uczniom, że rośliny doniczkowe muszą być regularnie podlewane, aby utrzymać turgor komórek. Prosi ich, by wskazali, jaki wpływ na otwarcie aparatów szparkowych będzie miało zaniechanie podlewania rośliny doniczkowej.

Faza realizacyjna:

1. **Praca w parach z treścią e-materiału.** Uczniowie na podstawie przeczytanego tekstu oraz informacji zawartych w medium w sekcji „Animacja” układają pytania do quizu dla innych par. Nauczyciel wraz z uczniami określa zasady rywalizacji i punktowania dobrych odpowiedzi (np. gra na czas lub na liczbę poprawnych odpowiedzi). Przeprowadzenie gry w klasie. Nauczyciel lub wybrany uczeń dba o prawidłowy przebieg quizu zgodnie z wcześniejszymi ustaleniami. Nauczyciel nagradza zwycięską parę, np. ocenami z aktywności.
2. **Mapa myśli.** Nauczyciel dzieli uczniów na trzy grupy. Każda z nich opracowuje mapę myśli na temat mechanizmu otwierania i zamykania aparatów szparkowych. Grupy prezentują wyniki swojej pracy. Nauczyciel uzupełnia brakujące informacje, koryguje ewentualne błędy.
3. **Praca z multimediami („Animacja”).** Uczniowie w parach wykonują polecenie nr 1 („Wyjaśnij, od czego zależy otwieranie i zamykanie się aparatów szparkowych”) oraz polecenie nr 2 („Opisz zmiany zachodzące w komórkach szparkowych pod

wpływem światła”). Nauczyciel omawia wspólnie z uczniami poprawne odpowiedzi.

- 4. Utrwalenie wiedzy i umiejętności.** Nauczyciel przechodzi do sekcji „Sprawdź się”. Uczniowie wykonują samodzielnie ćwiczenie nr 8 (w którym mają za zadanie wyjaśnić – na podstawie schematu – jaki wpływ na stan otwarcia szparek ma hydroliza skrobi zachodząca w komórkach szparkowych), wyświetlone przez nauczyciela na tablicy. Następnie łączą się w czteroosobowe grupy i ustalają wspólne rozwiązanie. Wybrane zespoły omawiają odpowiedź na forum klasy.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie wykonują indywidualnie ćwiczenie interaktywne nr 5 (w którym mają za zadanie uzupełnić tabelę porównującą cechy mechanizmu otwierania i zamykania aparatów szparkowych), a następnie porównują swoje odpowiedzi z kolegą lub koleżanką.
2. Nauczyciel wyświetla na tablicy temat lekcji i cele zawarte w sekcji „Wprowadzenie”. W tym kontekście dokonuje podsumowania najważniejszych informacji przedstawionych na lekcji oraz wyjaśnia wątpliwości uczniów.

Praca domowa:

1. Wykonaj ćwiczenia nr 1, 2, 4, 6 i 7 z sekcji „Sprawdź się”.

Materiały pomocnicze:

- Jane B. Reece i in., „Biologia Campbella”, tłum. K. Stobrawa i in., Dom Wydawniczy REBIS, Poznań 2021.
- „Encyklopedia szkolna. Biologia”, red. Marta Stęplewska, Robert Mitoraj, Wydawnictwo Zielona Sowa, Kraków 2006.

Dodatkowe wskazówki metodyczne:

- Multimedia zamieszczone w sekcji „Animacja” można wykorzystać w fazie wstępnej zajęć, w celu wzbudzenia zaciekawienia uczniów.

